

SZLÁV METODIKA I.

IDENTITÁS ÉS JÖVŐKÉP A HAZAI NYELVOKTATÁSBAN, A NEMZETISÉGI NYELVOKTATÁSBAN ÉS A KULTÚRÁBAN

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA
DIDACTICA SLAVICA

SZLÁV METODIKA I.

IDENTITÁS ÉS JÖVŐKÉP
A HAZAI NYELVOKTATÁSBAN,
A NEMZETISÉGI NYELVOKTATÁSBAN
ÉS A KULTÚRÁBAN

Szerkesztette
István Anna

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2018

SZAKMAI LEKTOROK
TUSKA TÜNDE
ZSILÁK MÁRIA

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ
V4 Consulting Kft.

© Szerzők, szerkesztő

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszéke
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője
Sorozatszerkesztő Lukács István
A borítót tervezte Sellyei Tamás Ottó
Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft
ISSN 2677-108X
ISBN 978-963-489-171-0

TARTALOM

ISTVÁN Anna

Bevezető.....7

BOCKOVAC Tímea

A horvát nyelv a magyar közoktatásban - oktatási szinterek, nyelvismeret, nyelvi attitűd, nyelvi tervezés9

CSÁSZÁRI Éva, Mária IMRICHOVÁ

Szlovák leíró nyelvtan – egy tudományos ismeretterjesztő egyetemi tankönyv nem csak szlovák hallgatóknak23

DUDÁS Előd

A horvát nyelv oktatása a bolognai szlavisztikai képzésben31

GRUND Ágnes

Tanulói portfólió az idegen nyelvi órán43

GYÖRFI Beáta

Az orosz tanárképzés problémái napjainkban: a DE OMA-s képzésének eddigi tanulságai53

HORVÁTHNÉ FARKAS Éva

Játékos nyelvelsajátítás az óvodában (szlovák nemzetiségi óvodák Magyarországon)63

KOCSIS Andrea

Néhány ötlet az Évszakok, időjárás című témakör feldolgozásához.....73

RÁGYANSZKI György

A középfokú nyelvvizsgára való felkészítés módszertani nehézségei a szlovák nemzetiségi általános iskolákban93

SAHVERDOVA NAVA Vanda

Követelménykeret-bázis az oktatói együttműködés hatékonyságának szolgálatában az orosz (tanár) bölcsészképzésben105

SZABÓ Roland

A forrásközpontú történelemtanítás módszertani megújulásának lehetőségei: a genocídumok oktatása audiovizuális források felhasználásával115

SZABÓNÉ MARLOK Júlia

A szlovák nemzetiségi nevelés-oktatás eredményessége a Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium nemzetiségi nyelvi előkészítő évfolyamában135

TASKOVICS Okszana

Facebook és a barátai: miért érdemes kihasználni a közösségi média adta lehetőségeket a nyelvoktatásban155

TÖLGYESI Tamás

Bölcsész- és tanárképzés itthon vagy külföldön? Szlavisztikai stúdiumok a Szegedi Tudományegyetemen és a Bécsi Egyetemen.....171

A HORVÁT NYELV OKTATÁSA A BOLOGNAI SZLAVISZTIKAI KÉPZÉSBEN

DUDÁS ELŐD

Abstract: This paper presents the situation of the Croatian language at the Department for Slavic philology at the Faculty of Arts at the University Loránd Eötvös in Budapest. Year 2006 bring a couple of changes in the life of the university. After the reorganizing of the syllabuses became possible the registration of students who do not speak Croatian too. In the second part of the paper are presented the textbook and workbook which are used on the classes of Croatian language. Finally is given a short review about the difficulties of learning Croatian for Hungarians.

Keywords: Croatian language, Eötvös Loránd Tudományegyetem, textbook and workbook, difficulties

1. Bevezetés

2006-ban gyökeres változások történtek az egyetemi szlavisztikai képzésben. Az ELTE Bölcsészettudományi Kara a 2006/2007-es tanévtől kezdődően vezette be a bolognai képzést, amelyet a műszaki és természettudományi képzések már egy tanévvel korábban megtettek. Az új, 3+2 éves képzési ciklusú, alap- és mesterképzést magában foglaló képzési mód nem csupán újfajta struktúrát és tartalmat, hanem voltaképpen új lehetőségeket is jelentett a sok éve változatlan egyetemi szlavisztikai képzés újragondolása terén. Az alábbiakban rövid áttekintést kívánok adni az ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézete által kínált szlavisztikai alapképzésről, majd már csupán a horvát szakirányra szűkítve kívánom felhívni a figyelmet néhány olyan jelenségre, akár problémára is, amely a horvát nyelv oktatását és lehetőségeit illeti.

1.1. Szlavisztikai képzés az ELTE BTK-án 2006 óta

A bolognai képzés teremtette meg a lehetőségét annak, hogy egy egységesebb szlavisztikai képzés megindítására nyíljon lehetőség, amely a korábbi szakokat ezúttal egyetlen nagy alapszakba, a szlavisztika alapszakba tömörítette, megtartva ugyan az egykori szakokat, immár szakirány névvel. Tehát például szlavisztika alapszak horvát szakirányon kezdte

meg valaki 2006 szeptemberétől kezdve az egyetemi tanulmányait. A Szláv és Balti Filológiai Intézet szlavisztika alapszakján az alábbi szakirányok érhetőek el: bolgár, cseh, horvát, lengyel, orosz, szerb, szlovák, szlovén és ukrán. Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a bolognai rendszer egy új szak, a szlovén szak alapításának lehetőségét is jelentette, amely elsőként a 2006/2007-es tanévben indult el három alapszakos hallgató részvételével. A bolognai rendszerű szlavisztikai képzés nagy újdonsága volt, hogy akár előzetes nyelvtudás nélkül is lehet jelentkezni a szlavisztikai alapképzés bármely szakirányára. Arról, hogy ez milyen nehézségeket, kérdéseket vet fel, a következő fejezetekben lesz szó.

Az első, alapképzésen végzett hallgatók 2009-ben kapták meg alapszakos diplomájukat, és válhattak az első mesterképzésben részt vevő hallgatókká. A mesterképzés az alapképzéstől eltérően nem általános szlavisztikai jellegű, hanem szakorientált. A Szláv Filológiai Tanszéken jelen lévő mesterszakos szakok: bolgár nyelv és irodalom, cseh nyelv és irodalom, horvát nyelv és irodalom, szerb nyelv és irodalom, szlovák nyelv és irodalom, szlovén nyelv és irodalom.

A szlavisztikai alapképzésről elmondható, hogy nyelvorientált, azaz a hallgatók magas óraszámban tanulják a szakirány nyelvét az első évfolyamon, amelynek végén nyelvi alapvizsgát kell tenniük. A második és harmadik évfolyamon heti 2-2 órával csökken a nyelvgyakorlatok száma. A harmadik év végén nyelvi vizsgát tesznek a hallgatók, amely az egyetemes európai nyelvi normák B2-es szintjének felel meg. Ezzel szemben a mesterképzésben a szakmai törzsanyagra kerül át a hangsúly, tehát az irodalomtörténeti és nyelvészeti stúdiumok dominálnak a tantervben.

1.2. A horvát szak helyzete 2006 után

A már többször emlegetett bolognai rendszer bevezetése változással volt a horvát szak életére is. Korábban nyelvi előismeretekkel, általában minimum középfokú nyelvtudással, kezdték meg tanulmányaikat a szakra beiratkozott hallgatók, viszont a bolognai rendszer egyik nagy újdonsága volt, hogy a beiratkozó hallgatóknak nem kell a nyelvet ismerniük, nyelvtudás nélkül is elkezdhetik a szlavisztika alapszakos horvát szakirányos tanulmányaikat. Az elmúlt 12 év tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy ugyan minden évben volt egy-két hallgató, aki rendelkezett horvát nyelvi előismeretekkel, de döntő többségében olyanok iratkoztak be, akik egyetemi tanulmányaikkal párhuzamosan kezdték el elsajátítani a horvát nyelvet is. Emellett az új képzési rend nagy újtása volt a minor szakok megjelenése. A horvát is választható minor szaknak, így a

meglévő főszakos hallgatók mellett egy másik jelentős létszámú hallgatói bázist jelent a horvátot, mint minort hallgatók száma, akik természetesen magát a horvát nyelvet is tanulják, hasonlóképpen, mint főszakos társaik. Ugyan a tanegységlista a 2006-os első változathoz képest több változtatáson is átesett, ez a nyelvi képzésre vonatkozó óraszámokat nem érintette, így elmondhatjuk, hogy a legutóbbi 2016-os változat is ugyanannyi számú és típusú órát tartalmaz, mint az első, 2006-os. A szlavisztika alapszakos hallgatóknak a második évfolyamon kötelező második szláv nyelvet is tanulniuk. Ez alól csak abban az esetben mentesülhetnek, amennyiben a minor szakjuk is valamely szláv nyelv, viszont ekkor a második szláv nyelv kreditjeit egyéb, a minor szakhoz köthető kredittel kell pótolniuk. Aránylag sokan döntenek a horvát mint második szláv nyelv mellett is. Jelenleg két féléven át, heti 2 x 45 percben kell második szláv nyelvet tanulni. 2006 és 2011 között heti 4 x 45 perc volt az óraszám. Véleményem és tapasztalataim szerint ez utóbbi sokkal hasznosabb volt, ugyanis heti 2 x 45 percben a hallgatók kevésbé motiválhatók és természetesen sokkal kevesebbet is tudnak elsajátítani, mint kétszer ennyi órában. A mesterképzésben is van második szláv nyelv, amelyet mind a négy félévben fel kell venniük a hallgatóknak heti 2 x 45 percben. Általában vagy a korábbi minor, vagy a korábbi második szláv nyelvük folytatása mellett szoktak dönteni a hallgatók.

2.A horvát nyelv oktatása az ELTE BTK-án 2006 után

2.1. Általános jellemzők

Természetesen a gyakorlatnak, azaz a horvát nyelv oktatásának is követnie kellett a 2006-os változásokat. Új kihívást jelentett a nyelvtudás nélkül beiratkozó hallgatók nyelvi képzése. Erről az alábbiakban még részletesen szólok. Első lépésként, a beiratkozás után, megtörténik a hallgatók nyelvi differenciálása. A tanulmányaikat nyelvtudással megkezdő hallgatók nyelvi felmérést követően a saját nyelvtudásuknak megfelelő nyelvi csoportba kerülnek, míg a nyelvtudás nélkül érkező hallgatók kezdő csoportban kezdik meg a horvát nyelv elsajátítását.

A nyelvi képzés ellátása a Horvátországból érkező anyanyelvi lektor feladata. A nyelvi lektor felelős a nyelvi órák megtartásáért. A lektorok három évenként váltják egymást. A nyelvi képzés mellett természetesen egyéb kurzusok, órák is segítségére vannak a hallgatóknak. A második évfolyamos leíró nyelvészeti szemináriumokon is a gyakorlati részen van a hangsúly, pl. főnév- és igeragozás, szóképzés. A horvát nyelvi ismer-

tek elmélyítését segítik az olyan szabadon választható tantárgyak, vagy szakszemináriumok, mint a műfordítás, a horvát szakszövegolvasás, vagy a horvát-magyar fordítás.

2.2. Tantárgyak, óraszámok

A 2016/2017-es tanévtől érvényes tanegységlista szerinti horvát nyelvi tantárgyak és óraszámok voltaképpen megegyeznek a 2006/2007-es első bolognai képzéses évfolyam tantárgyaival és órászámaival. Változtatás több alkalommal is csupán a szakmai törzsanyag tantárgyai és órászámai esetében történt. Ennek oka véleményem szerint az, hogy a nyelvi képzés elég szilárd alapokon nyugszik, jól átgondolt, szakmailag alaposan kidolgozott rendszer. Alapvetés, hogy a tanulmányaikat nyelvismerettel megkezdő hallgatók és a tanulmányaikat nyelvismeret nélkül elkezdő hallgatók külön nyelvi csoportba kerülnek. A tanulmányaikat nyelvismerettel megkezdők *Horvát nyelvfejlesztés 1.* és *Horvát nyelvfejlesztés 2.* tárgyakat hallgatnak az első évfolyamon heti 6 x 45 percben, azaz 90 órában félévente. A nyelvismeret nélkül érkező hallgatóknak ugyanilyen órászámban van *Horvát nyelvgyakorlat 1.* és *Horvát nyelvgyakorlat 2.* tantárgyuk, amely mindkét félévben kiegészül egy felzárkóztató nyelvgyakorlattal heti 2 x 45 percben, azaz félévente 30 órában. Ezt követi az első évfolyam végén az alapvizsga, amelyen a hallgatóknak A2-es nyelvi szintű írásbeli és szóbeli vizsgán kell tanúbizonyságot tenniük nyelvtudásukról. A tárgyak megnevezésében természetesen a nyelvfejlesztés arra utal, hogy egy már meglévő nyelvi tudásra épülve lehet a hallgatók nyelvtudását elmélyíteni, ismereteiket gazdagítani. A második évfolyamon már ugyanolyan órászámban tanulják a horvát nyelvet azok a hallgatók is, akik az első évet nyelvismeret nélkül kezdték meg, mint azok, akik rendelkeztek horvát nyelvi ismeretekkel. A korábbi nyelvismerettel rendelkező hallgatók a *Horvát nyelvfejlesztés 3., 4.* tárgyakat teljesítik heti 6 x 45 percben, azaz 90 órában félévente. A horvát nyelvet az egyetemen elkezdő hallgatók ugyanebben az órászámban, csak más leosztásban tanulják a nyelvet: heti 2 x 45 percben *Horvát nyelvgyakorlat 3., 4.,* míg heti 4 x 45 percben *Horvát nyelvfejlesztés 3., 4.* tárgyakat hallgatják. A második évfolyam végén nem vár rájuk semmilyen nyelvi vizsga. A BA utolsó, azaz harmadik évfolyamában további heti két órával csökken a nyelvórák száma és nem lesz különbség a hallgatók között. Minden hallgató *Horvát nyelvfejlesztés* tantárgyat hallgat heti 4 x 45 percben. Év végén B2-es szintű írásbeli és szóbeli vizsga vár valamennyi horvát szakos hallgatóra.

Amint azt már említettem, a mesterképzésen a nyelvi képzésről a szakmai törzsanyagra tevődik át a hangsúly. Ez a változás a nyelvi órák számában is megmutatkozik. A mesterképzés első évfolyamán horvát nyelvgyakorlatot vesznek fel a hallgatók, amely heti 3 x 45 perces nyelvórát jelent, félévente összesen pedig 45 órát. A második évben is ugyanaz az óraszám, viszont ekkor nem nyelvgyakorlatnak, hanem általános/szaknyelvi nyelvgyakorlatnak nevezik a horvát nyelvi képzést lefedő tárgyat. Amint az talán a tantárgy nevéből is kitűnik, nem csupán egyszerű nyelvóráról van szó, hanem olyan kurzusról, ahol a hallgatók már egy speciálisabb nyelvi tudás birtokába jutnak, amikor képesek a horvát sztenderd egyes stílusait világosan megkülönböztetni és abban az adott stílusrétegben akár szöveget is alkotni. Korábbi horvát lektorunk Nataša Nedeljković két óratervét is közzétette a közelmúltban (NEDELJKOVIĆ 2015a; NEDELJKOVIĆ 2015b), amelyek pontos képet adnak arról, hogy milyen sokféle lehetőséget tartogatnak a mesterképzés nyelvi kurzusai a hallgatók és természetesen az oktató számára is.

3. A tanulmányaikat nyelvismeret nélkül megkezdő hallgatók nyelvi képzése

3.1. Általános jellemzők

Az egyetemi tanulmányaikat horvát nyelvi ismeretek nélkül megkezdő hallgatók nyelvi képzése állítja a legnagyobb kihívás elé a horvát nyelvet oktatókat, hiszen 3 év alatt kell B2-es szintű nyelvi tudást elérniük a hallgatóknak. Ebben a folyamatban természetesen kulcsfontosságú az egyetem első éve, amikor a „nulláról” kell felépíteni azt a stabil nyelvi szintet, amelyre alapozva a későbbiek során valós céllá válik a B2-es nyelvi szint. Természetesen sok függ a hallgatók érdeklődésétől és egyéni szorgalmától is, viszont döntő jelentősége van a nyelvet oktátónak abban, hogy a megfelelő kompetenciák fejlesztésével „lerakja” a jó alapokat. A továbbiakban ennek a nyelvi képzésnek a konkrétumairól lesz szó. Részletesen bemutatom azt a tankönyvet, amelyet használunk, illetve kitérek azokra a nehézségekre is, amellyel a magyar anyanyelvű hallgatók a legtöbbször szembesülnek a horvát nyelv tanulása során, és amelyek olykor az oktatót is komoly dilemmák elé állítják.

3.2. A tankönyv

Az első évben a *Hrvatski jezik za početnike 1.* (ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a) című tankönyvet használjuk. Ezt a tankönyvet a Zágrábi Egyetem mellett működő Croaticum készítette, amely a horvát mint második vagy idegen nyelv tanításának és módszertanának központjaként működik és számos tankönyv, nyelvtani gyakorló kiadása mellett nyelvoktatással, horvát nyelvi tanfolyamokkal is foglalkozik. A négy szerző által jegyzett kezdő tankönyv mellé munkafüzet is tartozik. A tankönyvet 280 tanóra-ra tervezték és A2-es nyelvi szintig vezeti el a horvát nyelvet tanulókat (ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a: 5–6). A tankönyv szerkezetét tekintve 20 leckére van felosztva. A leckéket egy fonetikai áttekintés, a halott szövegértés és egy horvát-angol szótár/szószedet követi. Minden lecke egy-egy adott témát dolgoz fel, pl. iskola, tanulás; öltözködés; szórakozás, szabadidő, stb. Minden egyes leckének megvan az adott új nyelvtani anyaga, amelyet bemutat, gyakoroltat, illetve minden fejezet végén találunk egy a horvát kultúrát, történelmet, hagyományokat, érdekességeket bemutató és feldolgozó szöveget is. Elmondhatjuk, hogy a tankönyv felépítését tekintve követi a hasonló nyelvkönyvek szerkezetét és feladattípusai, módszerei sem különböznek azoktól. Egy-egy lecke feldolgozásának menetéhez jó támpontként szolgálhat Kálec-Simon Orsolya óravázlata, amelyet az étkezés témakörét felölelő fejezethez készített (KÁLECZ-SIMON 2015). Érdemes kiemelni, hogy óravázlatában célként fogalmazza meg a hallgatók nyelvi következtetőképességének fejlesztésére irányuló minél több feladat szerepeltetését (KÁLECZ-SIMON 2015: 42). Ez valóban nagyon fontos, hiszen a nyelv logikájának, mechanizmusának megértésében is nagy hasznukra válik és a második évfolyamos leíró nyelvtani szemináriumokon is kamatoztathatják ezt a képességüket, például a szóképzéses gyakorlatok, feladatok során.

3.3. A munkafüzet

A tankönyv mellett egy munkafüzet is rendelkezésre áll (ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006b), amely hasonlóan 20 fejezetre tagolódik mint a tankönyv. a fejezetek címe is megegyezik, sőt nem ritkán konkrét tankönyvbéli szövegekre is utal a munkafüzet egy-egy feladata. A munkafüzet alapvető célja a tankönyv által ismertetett nyelvtani anyagok gyakoroltatása. Ehhez kissé mechanikus és sokszor unalmasnak látszó feladatokat kapnak a nyelvtanulók. A munkafüzet

felépítése és feladattípusai megfelelnek a hasonló idegen nyelv oktatásában használt munkafüzetek jellegének és felépítésének.

3.4. A fejlesztett kompetenciák

A tankönyv módszertani-didaktikai szempontból megfelel a modern kor igényeinek, azaz hangsúlyozott szerepet kap a különféle kompetenciák módszeres fejlesztésére irányuló feladatok. Alapvető cél tehát egy olyan nyelvi kompetencia kialakítása a 280 óra végére, amellyel a nyelvet tanuló kicsit magasabb, mint alapfokú szinten tudja használni a horvát nyelvet. Nagy hangsúlyt kap az írott- és hallott szövegértés. A cél az, hogy az alapvető kommunikációs szituációkat és formákat a nyelvtanuló gond nélkül megértse és fel is ismerje (vö. ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a: 5). A beszédképesség fejlesztése területén az alábbiakra kerül a fő hangsúly: bemutatkozás, információ kérése és közlése, személy és tárgy leírása, érvelés, vélemény kifejtése, óhaj és vágy közlése (vö. ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a: 5). Az írásképesség fejlesztésében a különféle egyszerű írott műfajok megismerése és elsajátítása a cél, így az üzenet, levél, képeslap és e-mail írása, továbbá önéletrajz összeállítása (vö. ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a: 5). A nyelvtanárnak nagy segítségére van a tankönyv áttekintő táblázata (ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a: 8-11), amely az egyes leckék tartalmi leírása mellett a fejezetekben elérendő kommunikációs célkitűzéseket és újonnan elsajátítandó nyelvtani anyagokat is tartalmazza. Ezáltal könnyebben tervezhető egy-egy óra a nyelvtanár részéről is, hiszen egyértelműen megfogalmazzák a szerzők az irányt, amelyet oktatóként követnünk kell.

3.5. Az elsajátítandó grammatikai ismeretek

A tankönyv mellett, hogy nagy hangsúlyt fektet a horvát nyelv kommunikációs szintű elsajátítására, fontos feladatának tartja megismertetni a nyelvtanulókat a horvát nyelvtan rejtelseivel is. Maguk a szerzők azt vallják, hogy a könyv a kommunikációs és grammatikai típusú megközelítés egyféle kombinációjaként született meg (ČILAŠ-MIKULIĆ-GULEŠIĆ MACHATA-PASINI-UDIER 2006a: 5). A könyv 20 leckéje megtanítja a horvát főnevek ragozását mind a hét esetben (alany-, birtokos-, részes-, tárgy-, hívó-, hely- és eszközhatározós eset) egyes- és többes számban egyaránt. Ezzel szemben a melléknevek ragozása csak az alanyesetben

kerül elő, a melléknév és főnév egyeztetésének részeként. Ugyanez vonatkozik a birtokos melléknévekre és névmásokra is. Ezzel szemben az igeragozás szinte teljes egészében megjelenik, tehát pl. a modális igék is. Az igeidők közül a jelen, az egyszerű múlt (perfekt) és az egyszerű jövő idő (futur I.) szerepel. A többi múlt- (aorisztosz, imperfectum, plusquam-perfectum) és jövő idő (futur II.) még említés szintjén sem kerül elő. Az igemódok közül a felszólító mód szerepel a könyvben, a feltételes mód ellenben nincsen benne. A személyes névmások ragozását is ismerteti a függő esetekben. Emellett megjelennek a tankönyvben a horvát nyelvre jellemző alapvető hangváltozások, így pl. a szibilarizáció, a jotáció, palatalizáció és a zöngesség szerinti hasonulás.

3.6. A magyar anyanyelvű hallgatók nehézségei a horvát nyelv tanulásakor

A magyar anyanyelvű hallgatóink, akik teljesen kezdőként vágnak neki a horvát nyelv tanulásának számos nehézséggel kerülnek szembe. Általában eddigi idegen nyelvi tapasztalataik az angollal, némettel, esetleg valamely újlatin nyelvvel (pl. francia, olasz, spanyol) voltak, ez azonban nem sok könnyebbséget jelent, amikor a horvát nyelvvel ismerkednek. Talán még a német és az újlatin nyelvek valamelyest segítséget, támpontot nyújthatnak, legalább abban, hogy nem kell azt külön elmagyarázni, hogy van nyelvtani nem és esetek. A magyar anyanyelvű tanulók nehézségei a magyar és a horvát tipológiai különbségeivel magyarázható. Míg a magyar agglutináló nyelv a horvát flektáló, ahol a különféle viszonyokat az előjárószavak és esetek segítségével fejezik ki. Emellett fontos különbség a nyelvtani nem kategóriájának megléte, amely a magyarból teljesen hiányzik. Az alábbiakban olyan nyelvtani jelenségekre szeretnék rámutatni, amelyek oktatási tapasztalataim szerint a legtöbb nehézséget okozzák a magyar anyanyelvű hallgatók számára a horvát nyelv tanulása során.

3.6.1. A szórend

A horvát mondat szórendje sok mindenben eltér a magyar mondat szórendjétől. A horvát mondat szórendjének fő meghatározó eleme az ige, amely az állítmány szerepét tölti be a mondatokban. Érdemes megjegyezni, hogy a horvátban a névszói állítmány esetében is van ige, mégpedig a létige, pl. *Petar je student*. 'Péter egyetemi hallgató.' Ebben a mondatban az állítmány a *je student*, csakúgy mint a magyar mondatban az *egyetemi*

hallgató. Lényeges különbség azonban, hogy a horvát mondatban ott van az ige, a *je*, amely köré a mondat többi része szerveződik. Ez persze különösebb gondot még nem is okoz a nyelvet tanulónak, viszont nagy nehézségeket okoz a visszaható igék szórendje, ahol az ige visszaható része a *se* sok esetben felborítja az eddig megtanultakat és átszervezi a mondat szórendjét. A helyzet tovább bonyolódik abban az esetben, ha egy visszaható igét tartalmazó mondat múlt- vagy jövő időbe, esetleg feltételes módba kerül. Ilyenkor ugyanis olyan enklitikákkal bővül a mondat, amelyeknek szigorúan meghatározott helyük és sorrendjük van. Lássunk erre egy példát:

- jelen idő: *Glumci se smiju dobroj šali*. 'A színészek a jó viccen nevetnek.';
- egyszerű múlt idő: *Glumci su se smijali dobroj šali*. 'A színészek a jó viccen nevettek.';
- egyszerű jövő idő: *Glumci će se smijati dobroj šali*. 'A színészek a jó viccen fognak nevetni.';
- feltételes mód: *Glumci bi se smijali dobroj šali*. 'A színészek a jó viccen nevetnének.'

Amint azt láthatjuk a visszaható ige *se* visszaható névmási része mindig másik helyre kerül az egyes mondatokban. A jelen idejű kijelentő mondatban beékelődik az alany és az ige közé, tehát szórendileg a második helyen találjuk. A múlt idejű mondatban viszont már a harmadik helyen van, méghozzá a *biti* segédige megfelelő alakja után. Ez a szabályos helye, ugyanis a *se* a múlt idejű mondatokban mindig a *biti* segédige után kell, hogy álljon. A jövő idejű mondatban a *htjeti* segédige alakja után áll, itt is ez a szabályos sorrend. Végül a feltételes mód esetében a *biti* aorisztosza mögött áll, szintén ez a helyes szórend. Talán ez a példa is jól mutatja, hogy a nyelvtanulónak milyen szigorúan meghatározott szabályrendszerrel kell megtanulnia, és használatát elsajátítania. A legnagyobb kihívást mindig a visszaható igék jelentik, ugyanis a jelen idejű kijelentő mondatokat kivéve szinte mindig újra meg kell tanulni a *se* mondatbéli helyét.

3.6.2. A vonzatok

A horvát nyelv tanulása során sok gondot tud okozni egyes igék vonzatának a megtanulása is, ugyanis számos olyan példa van, amikor az igének a magyartól eltérő a vonzata. A vonzat egyébként kétféle lehet: kötelező és fakultatív. A nehézséget a kötelező vonzatok különbsége okozhatja. Ennek megerősítésére lássunk néhány konkrét példát. Az *ovisiti* 'független'

ige vonzata a magyarban *-tól, -től*, ezzel szemben a horvátban *o* előljárószó + helyhatározós eset, pl. *Minden az időjárástól függ.* – *Sve ovisi o vre-menu.* A *smijati se* 'nevet' ige magyar vonzata a *valakin/valamin*, míg a horvátban részes eset, azaz *komu/ čemu*, pl. *A gyerekeken nevetek.* – *Smijem se djeci.* Az *odreći* 'lemond' ige vonzata magyarul *-ról/ -ről*, míg a horvátban birtokos esettel jár, azaz *koga/ čega*, pl. *Lemondok a házról.* – *Odrečem kući.* Végül még egy példa, a *bojati se* 'fél' ige, amelynek magyar vonzata *-tól/ -től*, a horvátban pedig birtokos eset, azaz *koga/ čega*, pl. *Félek a póktól.* – *Bojim se pauka.* Talán ez a néhány példa is elegendő annak bemutatására, hogy a magyar és horvát igék vonzata sok esetben jelentősen eltérhet egymástól, amely a magyar anyanyelvű nyelvtanulók számára plusz nehézséget okozhat.

3.6.3. Az igeaspektus

Az aspektus olyan kategóriája az igének, amely a szláv nyelvekben igen fontos szerepet tölt be. Arról ugyan megoszlanak a vélemények, hogy indoeurópai örökségnek tekinthető-e az aspektus, vagy pedig szláv innovációról van-e szó (KRÉKITS–JÁSZAY 2008: 159), az minden esetre bizonyos, hogy jelei az ószlávban/óegyházi szlávban már tetten érhetők, viszont ekkor még az időviszonyokat elsősorban a különféle igeidőkkel fejezték ki (BALECZKY – HOLLÓS 1978: 129–30). A magyarban is létezik az aspektus kategóriája, amelyet olyan jelentésként definiálhatunk, amely a mondat belső viszonyait határozza meg (MGR 2000: 82). Annak ellenére, hogy a magyarban is létező nyelvtani kategóriáról beszélünk fontos hangsúlyoznunk, hogy a szláv nyelvekben, így a horvátban is, egy sokkal összetettebb rendszerről beszélhetünk, amely a magyar anyanyelvű nyelvtanulóknak számos nehézséget okoz. Tapasztalataim alapján a fentebb bemutatott szórend és vonzatok sokkal kevesebb gondot jelentenek a magyaroknak, mint az aspektus. Természetesen gyakorlati szempontból ez azt jelenti, hogy sok nehézséget okoz a folyamatos vagy befejezett ige helyes kiválasztása és használata. Véleményem szerint ez egy olyan nyelvtani kategória, amelyet szinte lehetetlen elmagyarázni. Vannak persze olyan példák, ahol könnyen szemléltethető, hogy a cselekvés hosszan tart, tehát a folyamatos igealakot használjuk, de általában elmondható, hogy csak sok gyakorlással, olvasással és a nyelv használatával kezd el beépülni és automatikussá válna a nyelvtanuló nyelvi kompetenciájába.

4. Befejezés

A fentiekben az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszékén folyó horvát nyelvi képzésről adtam rövid áttekintést. Kiemelten mutattam be a horvát nyelvtudás nélkül érkező hallgatók nyelvi képzését és annak néhány, véleményem szerint fontos jellemzőjét. Az oktatásban használt tankönyv és munkafüzet bemutatása mellett ismertettem a fejlesztett kompetenciákat és az elsajátítandó nyelvtani ismereteket is. Külön fejezetet szenteltem azoknak a nehézségeknek, amelyekkel a magyar anyanyelvű hallgatók a legtöbbször megküszdenek horvát nyelvi tanulmányaik során. Igen fontosnak és hasznosnak tartom, hogy a bolognai rendszer 2006-os bevezetése lehetővé tette a szlavisztikai szakirányokra azon hallgatók jelentkezését is, akik nem rendelkeznek nyelvi előképzettséggel. Mintegy 12 év távlatából már viszonylag megfelelő mérleget tudunk vonni, hogy megérte-e. Persze vannak hibák és kudarcból is jutott erre az időszakra, ennek ellenére úgy vélem ez egy jó döntés volt, ugyanis számos olyan hallgató előtt nyílt meg így a szláv nyelvek kapuja, akik korábban nem jelentkezhetek volna. Akiket pedig valóban érdekelt is a nyelv és szorgalmasok voltak, szinte kivétel nélkül szert tudtak tenni a B2-es szintű nyelvtudásra és azt hiszem, ez nem elhanyagolandó szempont.

Bibliográfia

- BALECZKY Emil-HOLLÓS Attila, 1978: Ószláv nyelv. Budapest: Tankönyvkiadó.
- ČILAŠ-MIKULIĆ, Marica-GULEŠIĆ MACHATA, Milvia-PASINI, Dinka-UDIER, Sanda Lucija, 2006a: *Hrvatski za početnike 1. Udžbenik hrvatskoga kao drugog i stranog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- ČILAŠ-MIKULIĆ, Marica-GULEŠIĆ MACHATA, Milvia-PASINI, Dinka-UDIER, Sanda Lucija, 2006b: *Hrvatski za početnike 1. Vježbenica i gramatički pregled hrvatskoga kao drugog i stranog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- KÁLECZ-SIMON Orsolya, 2015: Ételek és italok. *Módszertani tananyagok és tanulmányok. A bolgár, a horvát, a lengyel, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán irodalom, nyelvészet és kultúra oktatásához*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 42–48.
- KRÉKITS József-JÁSZAY László, 2008: *Szláv igeaspektus különös tekintettel az orosz nyelvre*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- MGR, 2000: *Magyar grammatika*. Szerk. Keszler Borbála. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- NEDELJKOVIĆ, Nataša, 2015a: Frazemi vezani uz osjetila. *Módszertani tananyagok és tanulmányok. A bolgár, a horvát, a lengyel, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán irodalom, nyelvészet és kultúra oktatásához*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 49–53.
- NEDELJKOVIĆ, Nataša, 2015b: Razgovorni jezik i sleng. *Módszertani tananyagok és tanulmányok. A bolgár, a horvát, a lengyel, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán irodalom, nyelvészet és kultúra oktatásához*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 54–58.